

formira m ēđ u nama, a da je mi formiramo? U svojoj suštini, nije li čovek detinjast i ispod sopstvene svesti? Svesti koju, uostalom, oseća kao stranu, nametnutu, neosnovnu? Ako je tako, moglo bi se dogoditi da taj infantilizam u obliku larve, ta tajna degradacija, pre ili posle, lako podrije sve naše sisteme. Ali, zašto se dalje zadržavati na *Ferdydurke-u*, knjizi koja pre otkriva cirkus nego filozofiju? Činjenica je da sam, još pre početka rata, ja bio onaj mačak koji je išao sopstvenim putem egzistencijalizma. A zašto mi kasnije, kada sam prodro u teoriju egzistencijalizma, ona nije mnogo poslužila? I zašto danas, kada me moja, iz godine u godinu sve mučnija egzistencija tera na ozbiljnost, zašto mi ozbiljnost tih mislilaca više ničemu ne služi?... Možda će se različite teze pristalica egzistencijalizma na koncu otkriti kao obična naklapanja starih profesora, ali Čovek, egzistencijalistika kakvog su oni videli, ostaje ponosan plen svesti... Koliko sam intuicija — intuicija toliko prisutnih, toliko opipljivih u vazduhu koji dišem da su se uvlače u mene svaki dan! — našao u toj doktrini, postrojenih u tom sistemu, organizovanih u jednom beznadno dotrajalom i jedva životom, pa ipak lepo ujednačenom! Jer egzistencijalizam, ma kakav on bio, uvek se zasniva na našoj osnovnoj strepnji. On oslobođa u nama naš metafizički diernier cri: on određuje našu poslednju poluistinu i onu koja se na nas odnosi, i to u tolikoj meri da egzistencijalista, taj koji je pozvan da zameni sve ostale zastarele „modele”, on je taj koji određuje našu žed da prodremo u kosmos i koji se nasilno nameće našoj maštvi. Prema tome, egzistencijalizam se učvršćuje kao preteča i divna snaga, snaga iz roda velikih dela autodefinicije koji iz jedne u drugu epohu ubličavaju lice ljudsko. Količko će nas nadživeti taj model „dernier cri”? Jer naš tempo se ubrzava, naše formule se bez prestanka sve više ublažuju, isparavaju...

Pričali smo snove. Ništa se u umetnosti, čak ni najjužvišenje tajne koje nam nudi muzika, ne može uporediti sa snom. Umetničko savršenstvo sna! Kakve nam pouke daje taj noćni majstor, nama umetnicima, dnevnim tvorcima snova! U snu je sve veliko u jednom koliko zastrašujućem toliko zagonetnom smislu — ništa u njemu nije nevažno, sve nas dira, dublje i prisnije od najtoplje strasti dana. Odatle pouka da umetnik ne treba da se ograniči na dan: on treba da traži njege simbole i mitove. Štaviše, on mora da uđe u noćni život ljudstva? San uništava realnost proživljenog dana, on iz njega izvlači čudne delice i ponovo ih slaje prema proizvoljnem i nepodesnom modelu — da, upravo taj besmisao za nas je najdublji smisao i mi bismo hteli da znamo u ime čega nam se tako uništava naš normalni smisao; fiksirajući apsurd kao nepoznati hijeroglif, pokušavamo da otkrijemo razlog njegovog postojanja, jer znamo da je tu, da postoji... Tako i umetnost, koja može i mora da uništi stvarnost, da je razloži na osnovne elemente da bi od njih napravila nove i odlatale svetove — i tu proizvoljnu masku koja je zakon: dotači ravnotežu smisla, to je smisao! Uništivši naš spoljni smisao, ludost nam omogućava da prodremo u unutarnji smisao, naš sopstveni. San nam otkriva osnovnu glupost izvesnih mudrih misli klasičara koji zatevaju od umetnosti da „bude jasna“. Da bude jasna? Ali jasnoća sna je jasnoća noći, ne dana: to je jasnoća električne svetiljke koja iz senke izvlači samo jedan predmet, ostavljajući drugo u najdubljem mraku. Ta jasnoća mora — izvan rubova sopstvenog svetla — biti mračna, kao velom prekriveno lice proročice Pitije, ona mora da bude samo malo izražena — mora da umre na usmanu, da svetluca tisućama plamena, tisućama smislova većim od smisla. Prebacujete mi da nemam klasičnu jasnoću, grčku jasnoću? Ako vam se ona čini jasnom, to je samo zbog toga što ste slepi! Podite usred dana da pregledate izbliza najakademskiju mermernu Milosku Veneru — videćete najtamniju noć.

Prevod s francuskog
MARISTELA VELIČKOVIĆ

slavko bogdanović dada

KROZ PROZOR: PREDEO

Iz drveća kaplje, žubori staklasti mlaz; klokoće u mojim tragovima.

Neko svira na klavir: svaki je ton malena azurna loptica u krošnjama.

Promiće raznobojno drveće, zaneseno gorom nevodljivih ptica.

Skoro je sunčano u zelenom predelu pokretnih stalagmita.

Hladna mi tečnost doseže do grla, — noge nestaju u travi koja me nadrasta. [Januar 70.]

PEĆINA S METALOFONOM

Ornament se odvaja od tavanice i nečujno pada.

Zaludan beše trud naših predhodnika.

„I mi smo nečiji predhodnici!“ — šapnu mi glas iza ugla i nestade.

Kameni anđeo što stoji mi nad glavom, peva iskoniske psalme.

Kosti glave mi se razmiču i koža, zategnuta, boli pucajući:

„Eno drveće lefi k planinama! Eno srušenih gradova! Eno razbijenih glava!

Opet će rat!“ — kaže mi žena.

Kroz prozor se zapaža talasanje predela u daljinji. [Oktobar 69.]

SLIKE NOĆI

Za Miču Milića

Pokvasim prst u nevelikoj lokvi noći i šaram na zidu. Ostaju konture belog ornamenta.

Potom sve pada u zaborav.

U procepu između sna i jutra, ne pravite buke gvozdenim cipelama.

1.

Prjava šaka mraka uvija svoje prste u meku prozirnost mog lelujavog tela i diže ga nad obzorje plavih kedrova.

Odnekud me prožima ludi pećinski smeđ. Pogoden, padam na sive tepihe borovih iglica.

Ponekad, okupam tajanstvenom vodom. Spavam.

Svež noćni vazduh zapljuškuje mi lice, a topla zver proždire vlažna stopala.

Njiše se trula, zelenasta kosa, izrasla iz blede nabujale kože. Znam: na dnu reke, pesak se po meni taloži.

2.

Iza linije horizonta, sukne užaren jezik lomače, noseći miris dima u ozvezdano nebo.

Omorina pritiska zemlju; pod njom se tlo lagano uvija.

Najpre potonu teži predmeti.

Razaznaju se daleke, ničim objašnjive eksplozije, što unose strah u zgrčena tela prisutnih.

Iza linije horizonta spaljuju: naizmjenično su poredani živi u mravlji.

3.

Šuma spržena mrazom, trzajući svojim slomljenim granama, pokazuje jug. Smeje se, izazivajući snežne lavine u pustim planinama.

Kroz tuhanj se leno vuče spasenosni zvon daleke, skrivene bogomolje. Ali do nje se ne može...

Umoran čovek, zaboravljen ovde, prekrstiv noge, bezbrižan, pažljivo pretura po svojoj utrobi.

Ni senke.

4.

Svetlost meseca ravnometerno pada na svako zrno u ovoj pustinji. Uzem je šakama i skrijem u džepove. — ona isčeče i opet je tu, čineći slazu neprohodnom.

Skriva se, beži, ali je nema u mojoj tamnoj senci. Tamo je rupa. Utočište za moje poznanike.

Na vetr ugori i rastopljen se cedi pesak, obrazujući pri dnu dine beznačajnu baricu krvi.

„O, da nikad ne ispari sveličava tečnost!“ [Januar 70.]